

Р. Коваленко,аспірант кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»**ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА США:
КОНСТИТУЦІЙНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ**

З моменту проголошення незалежності України один з пріоритетних напрямків побудови демократичної держави полягає у виваженому ставленні до визначення правового становища Президента як глави держави. З 1991 р. конституційні норми, наприклад, про повноваження Президента, переглядалися кілька разів. Проте Основному Закону притаманна така ознака, як стабільність, тому навряд чи це можна вважати позитивним. Наразі Конституційна Асамблея проводить роботу з оновлення тексту Конституції, у зв'язку з цим досвід конституційного закріплення правового становища глав держав в зарубіжних країнах може стати у нагоді. Особливо це стосується досвіду США, — країни з найстарішою писаною Конституцією.

Президенту США у Конституції присвячено ст. 2, яка складається з чотирьох параграфів. Найбільш актуальними положеннями цієї статті напередодні президентських виборів 2015 р. в Україні є якраз норми про заміщення посади глави держави.

Проблеми, пов'язані з виборами Президента США та їх конституційною регламентацією, у XX ст. розглядали такі відомі вчені, як В. А. Власіхін, Б. С. Крилов, В. І. Лафітський, А. О. Мішин, Г. Л. Решетников та ін. У XXI ст. до цих проблем звертались І. А. Алебастрова, І. Маріно, В. В. Сухонос та ін. Проте більшість вчених вивчали або конституційне становище Президента США, не концентруючи свою увагу окремо на виборах (наприклад, О. В. Бойко [1]), або аналізували вибори, але з точки зору політичних наук (наприклад, Т. М. Моторнюк [2]).

Ціль статті — розглянути конституційну регламентацію виборів Президен-

та США з точки зору науки конституційного та муніципального права.

Стаття 2 Конституції США 1787 р. присвячена виконавчій гілці влади та Президенту, який очолює її. Вона складається з чотирьох розділів (sections). Але тільки перший з них має безпосереднє відношення до заміщення посади главою держави. «Розділ другий закріплює за Президентом статус головнокомандуючого і регламентує такі його права, як право відстрочки виконання приговорів і помилування, а також контролю за діяльністю органів виконавчої влади. За порадою та за згодою Сенату Президент набуває право укладати договори, призначати на посади послів, федеральних суддів та посадових осіб. Розділ третій передбачає право Президента інформувати Конгрес про стан справ у країні та скликати його за надзвичайних обставин, приймати послів та здійснювати необхідні заходи з тим, щоб закони добросовісно виконувались. Розділ четвертий окреслює коло осіб, які можуть бути засуджені у порядку імпічменту за державну зраду, хабарництво та інші серйозні злочини та правопорушення» [3, 60–61].

Пункт 1 р. 1 ст. II починається з встановлення терміну повноважень Президента та відповідно Віце-президента (4 роки) і закріплює, що на цей термін вони обираються разом. Поправка XX, ратифікована у 1933 р., встановила дату сплинення терміну повноважень глави держави — 12 годин дня 20 січня року, в якому мають завершуватись повноваження. Відповідно до Конституції, Президент США не може займати посаду більше ніж 2 терміни.

Пункт 4 р. 1 встановлює вимоги до особи, яка має пасивне виборче право

на цих виборах. Відповідно до Конституції, «не може бути обраний на посаду Президента той, хто не є громадянином Сполучених Штатів за народженням або не перебував у громадянстві Сполучених Штатів під час затвердження цієї Конституції; рівним чином не може бути обраний на цю посаду той, хто не досяг тридцятип'ятирічного віку і не мав протягом чотирнадцяти років постійного проживання в Сполучених Штатах» [4]. Пункт 7 р. 1 містить текст присяги Президента США, п. 5 присвячено порядку заміщення посади у разі дострокового припинення повноважень Президента.

Безпосередньо виборам глави держави присвячено п. 2–3 р. 1. Зазначимо, що у зв'язку з проблемами, які виникли у ході виборчої кампанії Президента США у 1800 р., п. 2 р. 1 було викладено у новій редакції — Поправка XII до Конституції США була ратифікована у 1804 р. Таким чином, конституційна регламентація виборів глави держави залишається незмінною вже протягом більше ніж 200 років.

На початку п. 2 передбачено, що виборщики не можуть брати участь у голосуванні у випадку, коли кандидати на посаду і Президента, і віце-президента проживають в одному з ними штаті. Для того щоб не втрачати голоси виборщиків та не порушувати Основний закон, політичні партії висувують кандидатів на посаду і Президента, і віце-президента, враховуючи штат їхнього проживання. В іншому випадку кандидати, як правило, змінюють штат проживання. Наприклад, у 2000 р. кандидат на посаду глави держави від республіканської партії Дж. Буш-молодший був мешканцем Техасу, так само і як кандидат на посаду віце-президента від цієї політичної сили — Р. Чейні. Останній для того, щоб республіканська партія не втратила голоси виборщиків від Техасу у разі перемоги у цьому штаті, змінив місце проживання, повернувшись до штату Вайомінг, де він виріс, закінчив університет та починав свою політичну кар'єру. Незважаючи на те, що Р. Чейні продав свій будинок у Техасі та навіть отримав водійські права

у Вайомінгу, правомірність голосування за пару «Буш — Чейні» виборщиків від штату Техас оспорювалась у судовому порядку [5].

Конституція США фіксує основні етапи виборчого процесу на виборах Президента, а саме:

— президентські вибори проводяться у перший вівторок після першого понеділка листопада високосного року (наступні вибори відбудуться у 2016 р.);

— у перший понеділок після другої середи грудня того ж року виборщики збираються у столицях своїх штатів, якщо інше місто проведення голосування не обумовлено легіслатурами штатів, для голосування.

Завдяки такій деталізації, у виборчому процесі США стадія призначення виборів Президента відсутня.

Характерною рисою виборів Президента США є те, що на них не розповсюджується принцип прямих виборів. Президент та віце-президент обираються виборщиками, які, у свою чергу, обираються населенням шляхом прямих виборів.

Виборщики — члени Колегії виборщиків (Електорального коледжу) — обираються за мажоритарною системою відносної більшості. У Конституції йдеться про «виборщиків», однак у літературі все частіше і частіше ведуть мову не про «виборщиків», а про «електоральні голоси» [6].

Кількість виборщиків (або електоральних голосів) від кожного штату дорівнює кількості сенаторів та членів Палати представників від цього штату, а округ Колумбія представляє 3 виборщиків — стільки виборщиків, скільки має найменший за кількістю населення штат; це передбачено поправкою XXIII. Коли виборщиків обрано, вони можуть голосувати за кандидатів від будь-якої політичної партії, але, як правило, виборщики підтримують ту політичну силу, яка їх номінувала. Кандидатури виборщиків включаються до єдиного партійного списку штату. Так як двопартійна партійна система у США найбільш яскраво проявляється саме при виборах глави держави, то у кожному

викликає менше пристрастей народу», у порівнянні з двотуровими прямими виборами» [9, 62–63].

Як бачимо, Конституція США є дуже лаконічною, та її положення, що стосуються виборів Президента, конкретизуються у поточному законодавстві. І. А. Алебастрова зазначає, що до основних джерел виборчого права в США належать на федеральному рівні — Акт про федеральні виборчі кампанії 1971 р. з поправками, а також численні акти про виборче право та інші федеральні закони — наприклад, Акт про громадянські права 1957 р. Але більша частина норм виборчого права, у т.ч. стосовно президентських виборів, традиційно міститься у законодавстві штатів, наприклад, у виборчих кодексах. Також частково норми виборчого права формуються і судовими прецедентами [9, 67].

Конституція США дуже стисло регламентує питання, пов'язані з виборами глави держави та віце-президента, встановлюючи виборчу систему, яка використовується, порядок обчислення днів голосування, порядок голосування, а також вимоги до кандидатури Президента та до кількості термінів, протягом яких він може займати посаду. Усі інші процедури та вимоги встановлюються поточним законодавством, у т.ч. штатів, а також їхніми конституціями. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у розгляді того, як нормативно-правові акти штатів регулюють інші питання президентських виборів.

Ключові слова: Президент США, Конституція США, вибори, президентські вибори, глава держави.

Конституція США дуже стисло регламентує питання, пов'язані з виборами глави держави, встановлюючи виборчу систему, яка використовується, кількість термінів, вимоги до кандидатури Президента тощо. Усі інші процедури та вимоги встановлюються поточним законодавством, у т.ч. законодавством штатів, а також їхніми конституціями. Врахову-

ючи стабільність Конституції США, американський досвід може бути використано при оновленні Основного Закону України.

Конституция США очень кратко регламентирует вопросы, связанные с выборами главы государства, устанавливая избирательную систему, которая используется, сроки голосования, требования к кандидатуре Президента и т.д. Все остальные процедуры и требования устанавливаются текущим законодательством, в т.ч. законодательством штатов, а также их конституциями. Учитывая стабильность Конституции США, американский опыт может быть использован при обновлении Основного Закона Украины.

The U.S. Constitution regulates issues related to the presidential elections, in a laconic way. It only establishes the electoral system that is used, voting dates, the requirements for candidacy of the President etc. All other procedures and requirements are established by current legislation, including states' legislation and constitutions. Regarding the stability of the U.S. Constitution, the American experience can be used when updating the Fundamental Law of Ukraine.

Література

1. Бойко О.В. Інститут президентства в Україні і США (порівняльно-правовий аналіз) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. В. Бойко. — К., 2004. — 20 с.
2. Моторнюк Т. М. Виборчі технології у сучасному електоральному процесі України: рецепція досвіду США : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Т. М. Моторнюк. — Чернівці, 2011. — 20 с.
3. Лафитский В. И. Основы конституционного строя США / В. И. Лафитский. — М. : Норма, 1998. — 268 с.
4. Конституція США [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.archives.gov/exhibits/charters/constitution_transcript.html.

5. *Bravin J. Obscure Texas Case Offers Peek Into Role Of Court Nominee // Wall Street Journal. — 2005. — 7 Oct.*
6. Вексельман В. Обама лидирует по электоральным голосам [Электронный ресурс] / В. Вексельман. — Режим доступа : <http://www.forumdaily.com/obama-lidiruet-po-elektoralnym-golosam>.
7. Мишина Н. В. Конституционное право Соединенных Штатов Америки // Государственное право зарубежных стран : курс лекций / Н. В. Мишина, В. А. Михалев, В. А. Курагин, Д. Е. Волкова. — К. : Юринком Интер, 2012. — С. 223–258.
8. Печатнов В. О. После выборов: итоги и прогнозы // США. — 1997. — № 2. — С. 18.
9. Алебастрова И. А. Основы американского конституционализма / И. А. Алебастрова. — М. : Юриспруденция, 2001. — 160 с.